

С ЕЛТА, напярэдні 50-годдзя Кастрычніка, натуральнае імкненне тэатра да вырашэння вялікай тэмы рэвалюцыі і яе правадара Уладзіміра Ільіча Леніна.

Як вырашаецца гэтая тэма ў новым спектаклі Рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага «Шостае ліпеня»?

Гэты спектакль пра адзін з гераічных дзён баювага 18-га года. У жорсткім барацьбе і вялікай трысворе майбудаўніцтва дзяржавы рабіла свае першыя крокі. Галоўным з гэтых крокаў быў крок да Брэскага міру, які быў заключены ў урадам германскай Імперыі па ініцыятыве Леніна на цяжкіх для нас умовах. Мір быў неабходны для перадышкі, для збору сіл, для таго каб выстаяць Савецкай улада. І вось у гэтых суровых умовах 6 ліпеня 1918 года эсэры спрабуюць нанесці бальшавікам удар у спіну. Мы — людзі 60-х гадоў — добра ведаем па гісторыі, што каварны левасарудскі мяцеж быў тут жа падаўлены, што Ленін і малада Савецкая дзяржава цвёрдай велізарнай намаганні ў жорсткай сутычцы з ворагам здолелі адстаяць заваёвы рэвалюцыі. Але хойд мы ведаем зыход падзей загады, драматычныя падзеі п'есы і спектакля, якія Імкніва разгорваюцца перад намі, не надаючы сэнсіўнага гледзя, абываючы, даваць катаргарычныя ацэнкі спектаклю рана. Ад пачатку да канца ён ідзе няроўна. У адзін вечар спектакль іграецца на ўздыме, у другі — даўня падае і быццам распадаецца ўся яго тканіна, з такой цяжкасцю створаная рэжысурай і акцёркамі.

Радуе, аднак, тое, што ў наступным рэвізіі і расце знаходзіцца цяпер яго галоўны вобраз — вобраз Уладзіміра Ільіча Леніна ў выкананні А. Даброціна. На першых спектаклях акцёр не давярае, насяраджаецца ад яго трохі грубай фігуры, частай позы, залішняй мігслювісці. На апошніх — падае пад абаяльнасць выканаўцы, захапляецца той прастаюй і чалавечнасцю, той лёгкасцю і лірызмам, з якімі праводзіць акцёр сцэны Леніна ў нямецкім палітэлье (калі ён выказвае шчырае, па-чалавечы цілае спачуванне з выпадку збойства паста Мірбаха), у Крамлі з Чырвоным (калі ён палымнае і задзішвае, з вялікай заклапочанасцю вырашае магчымыя варыянты рэакцыі немцаў на гэта збойства). Але ўспоміце, нарэшце, апошняе сцэна, дзе Уладзімір Ільіч ласкава і неабыякава зазирае «размаўляе» з эвалюціі «Саркоўнік». Колькі чалавечай сціпласці, лірычнасці, колькі прывабнасці і пераключнасці ў гэтым найбольш вяршыні чалавек! Там, дзе акцёр цалкам аддае сваю пачуццю, унутранай стыхіі, тэмпераменту, там, дзе ён не іграе вобраз правадара, — там ён прости, блізка і разумеў гледзю, там ён перамагае. Там жа, дзе ён нібы не давае сабе і спрабуе іграць Леніна (у многіх сценах у кабінце), Імкнецца быць вонкава вельмі падобным на дараго ўсім аблічча Ільіча, — там выканаўца чакае нягуда: мы бачым тэатральнае катэрына, на якія становіцца А. Даброцін, заўважваючы зноў яго позу, мігслювісць, ігранне жэста, мізансцэны. У такіх момантах акцёр траціць натхненнасць, а вобраз пазаўляецца шчодраці душы і прывабнасцю, ляснісай адчуваецца.

Адчуваецца, што акцёр ужо даўно і шырава пад сцэнай вырашэнне вырашэння вобразу Ільіча. Прыветна, што ў рэвізіі гэта іграецца працягам Леніна эпохай ў спектаклях, акцёр болей кілаўсця пра вонкавае падобнасць, Імкніва перадаць рысы Леніна — правадара, арганізатара, трыбуна рэвалюцыі, Цінер, ды яшчэ ва ўмовах, калі Ленін у п'есе М. Шатрова галоўная дзеючая асоба, калі ён — у цэнтры дзеяння і закляканы прымаць неадкладныя рашэнні, наносіць мананвяду ўдар па мянкіяжы, — акцёр разам з пастаноўшчыкам спектакля П. Васільевым шукаюць іншага шляху да мастацкага вырашэння вобразу, іншых сродкаў і акцёрскіх прыёмаў, неабходных для раскрыцця шматграннага рысу чалавечата характара. І гэта ім удаецца ў шмат ліх сценах спектакля. На апошніх спектаклях давяраецца акцёру і тады, калі ён распаўнае стражню і тактыку падаўлення левасарудскага мянкіяжы, калі Ленін ратуюць чалавечыя думачы тую нечэлавечкую стамленасць і голд, які прымушаюць яго, уладкаваўшыся па-дзіўнаму зручна ў крэсле, задрамаць, адпачыць ад усіх вялікіх і малых дзержавіных спраў. Гэтая мізансцэна — не ілюстрацыя лічэ адной рысы характара Ільіча. Гэта сама логіка і арганічнасць паставіны чалавекі ў канкрэтных акаліччых. Відань, што А. Даброцін пашыноу да вырашэння вобразу творца, цалкам давяраючы выдатнаму, на мой погляд, аўтарскаму матэрыялу і яго разуменню, тэмпераменту рэжысёрскаму працяганню.

Драма М. Шатрова строга дакументальная. У яе аснову лягі с праўдзінны гістарычны падзеі, якія

разгарнуліся ў Маскве на працягу сутак 6 ліпеня 1918 г., калі намаганні бальшавікоў, рабочых дружна і атрадаў латышскай страмоўкі былі вельмі хутка падаўлены небажцельны для маладай Савецкай Рэспублікі мянкіяжы левых эсэраў. Яна была вырашана ад вайны. Гэтыя драматычныя падзеі размеркаваны ў аўтара на мноства эпизодаў, кожны з якіх мае дакладны час і канкрэтнае месца дзеяння. У гэтых аўтарскіх узважэннях пастаноўшчык П. Васільеву ўважыў ключ да сцэнічнага вырашэння п'есы.

...У цэнтры залы на фоне чырвонай заслонкі выразна і хутка, пад стук маршакі бжыжыч тэлеграфнага стужка.

12 гадзін 20 мінут, Масква, сцена Валкіга тэатра...

14 гадзін 45 мінут, нямецкае палітэлье...

15 гадзін 05 мінут, кабінет Леніна ў Крамлі...

16 гадзін 20 мінут, штаб мянкіяжы...

16 гадзін 40 мінут, сцена Валкіга тэатра...

І так перад кожнай карцінай з двадцяткі.

Тэлеграфная стужка, якая Імкніва бжыжыч, задае рытм спектак-

надаляль гэтыя персанажы своеасоблівымі індывідуальнымі рысамі. У выніку гэта становіцца зразумелым «пакуты» і неадбытнага тамбоўскага селяніна-вартавога, на пакуты якога ў сваіх нарысках мэтах так акцэнта і хітра спрабуе ўздзейнічаць Спрыдонава. Апраўдана перад намі і разгубленасць і засмучэнне эсэра Калігасва, які заблытаўся ў сваіх палітычных пошуках.

Роля Спрыдонавай вылісана аўтарам не так шчодрэ, але ўсё ж яна дае цікавы матэрыял для творчага пошуку. Папулярная ў нашай гледацы, актрыса вядома многімі ролямі гераічнага рэпертуару. А. Кімава пры ўважэнні вобраза востра характара паста сустрачалася з радкам цяжкасцей. Спрыдонава — чалавек мэтазнакавага, таленавіты, зольны захалпцянкі і захалпцянкі. Яна — моцны працўнік. Між тым у першых спектаклях тэмперамент гэтай валавой жанчыны часам падманвае істарыю, а ў глыбокіх перажываннях фанатычнага лідэра ўважыў гучалі меладраматычныя ноты. У ёй не адчувалася перакананасці і шырыні рускага характара, нестала, так сказаць, «блягарфіі». Яе папярэдні жыццёвы шлях, шлях рэвалюцыянеркі, якая ішла калісьці побач з сапраўдымі барацьбітамі за народнае шчасце, не «чытаўся» за эфектным вонкавым выгляддам.

Вельмі прыемна і радасна адзначаць добры ў гэтай ролі. На апошніх спектаклях актрыса ўрашце знайшла правільны тон — тон гранічнай шчырасці паводні апантанай лютасца да бальшавікоў Спрыдонавай. І адраза ж вобраз пазбавіўся ранейшай плакатнасці і нават пшўнай камедычнасці, набыўшы неабходную «трохмернасць», якая прымушала паверыць у існаванне трагічнай Спрыдонавай.

На вялікі жаль, усё яшчэ аднабова і прасталінейна іграюцца ролі іншых прадстаўнікоў кіраўніцтва левасарудскага мянкіяжы артыстамі В. Паладзевым, В. Шрамчанкам, Ю. Сцяпанавым і інш. Нават такі шчыры акцёр, як А. Шпанскі, і той прамерна «націскае», абываючыся на фальшывы тон, асабліва ў момант арышту Даброўскага, якога ён іграе. З прычыны гэтага зніжаецца вастрэня палітычнага канфлікту.

У прызначэнні многіх выканаўцаў на ролі і ў вырашэнні гэтых ролёў рэжысура пайшла на ідэалогічны кампраміс. Вышэй гаварылася пра няправільнае прызначэнне І. Ракобы на ролю Свардлова. Тое ж можна сказаць і пра Ю. Сідарава — Чырвоны, А. Саланінава — Бонч-Бруевіча, А. Кашкера — Блюмкіна, В. Барганова — Данішэўскага. Праўда, вобразы гэтыя, як і многія іншыя, вылісаны ў аўтара досыць бегла, і акцёркам цяжка ўнесці ў іх нешта вельмі ярае і арыгнальнае. Але няўрад ж можна нагадзіцца з той разнастайнасцю і ацёрскімі выкананні, якія сёння вылісаны ў спектаклі. Сямак, псіхалогічна тэабыччэ мянкіяжы ролёў Леніна, Свардлова (у П. Будзіка), Дзяржынскага, Вартавога, Спрыдонавай, Калігасва і побач з імі — плакатныя, крыквыя малянок у выканаўцаў многіх вобразаў эсэраўскай групы.

Выклікае прызначэнне і такіх кампраміс пастаноўшчыка і тэатра, які занятыя рада акцёраў у двох, няліх эпизодных ролях: глядзю абываюцца зважыць, што, напрыклад, ваенны аташ нямецкага палітэлье Мюлер літаральна праз два-тры эпизоды з'яўляецца ў кабінце Леніна ў якасці Старшын ваеннай інспекцыі Падвоўскага (К. Дубінін), забойца Мірбаха эсэра Вломынкі з дапамогай вусоў і капелюша ператвараецца ў «Першага бальшавіка» (А. Кашкер), а замежны журналіст — у «Другога бальшавіка» (Э. Гарачы)...

Дзіўна пакуць вылісваюць у спектаклі масавыя сцэны, у якіх дзейнічаюць рабочыя дружныя. Кожны баец з гэтых дружна чармуць глыбока старэчата ўросту, стаць яны на сцэне бездапаможныя, няграбныя, у яна тэатральнае вымаганне, да ўсяго абываюцца, нікому не патрэбны... Уражанне іх бездапаможнасці абвараецца на фоне параднага афармлення. Дзе ўся прастора сцэны занятыя вялізнымі палотнічымі брудна-чырвоным колерам. Гэта пажыла палеянае рама не дазваляе думці з дзейнасці вырашца на прастору вірнай Масквы, чыстае паветра Сакоўніцкай куды так ірвэцца Уладзімір Ільіч шля тагожа моцнага перанарування духоўных і фізічных сіл. Няўдалае афармленне мастака А. Тарасва сковае ўсё спектакль.

Не знойдзена вырашэнне фінальнай сцэны, ператворанай цяпер у пазвоўнае дэманстрацыю, ад якой павявае холадам і парадзісцю.

Палітычны і мастацкі знячэнне гэтага востра палітычнага спектакля і яго грамадскі рэзананс гучыць больш адчувальна тады, калі пастаноўшчы калектыву адмовіцца ад кампрамісаў і не спыніцца ў пошуках вылісанага сродкаў, дамагаючыся мастацкай чэснасці, высокай культуры.

А. БУТКОУ.

НАШЫ МАЙСТРЫ МАСТАЦТВА

ПАЭЗІЯ ТАНЦА

А. В. НИКАЛЕВА — 60 ГОД

Адзіная, Аўрорай («Лебядзіны вазера», «Спячым прыгажуня»), сваім пранікнёным майстэрствам упрыгожыла вобразы Цар-Дзяўчыцы («Канёк-Гарбунёк»), Сванільды («Капіля»), Лізы («Марына перацэраго»), Сапраўднымі шэдэўрамі ў выкананні Нікалевай былі Зэрэма («Балачысаражкі фантан»), Кітры («Дон-Кіхот»), Каламбіна («Арлекінада»).

Салістка з поспехам выступала ў танцавальных партыях оперных спектакляў («Іван Сусенін», «Траітан», «Старшыні двор», «Кармен» і ў «Вальтуріея ночы» з «Фавары».) Мастэры танца атрымалі ў канцэртных вачарах А. Нікалевай і С. Дзячынна.

Творчасць артысткі заслужыла шырокае прызнанне ў час першай Дзяржаўскай Беларускай мастацтва ў Маскве (1940 г.) і ў дні Вялікай Канцэртнай прапагандавала Беларускай балет, Газеты «Правда» і «Известия» (1942 г.) пісалі пра яе, як пра сталага майстра танца. У друку адзначалася, што Нікалева «шчасліва спалучае выдатны тэхнічны якасці са здольнасцю вывіць думку і настрой танца».

Аляксандра Васільева мае сваю пазытыўную тэму, якая праходзіць праз усё спектаклі і канцэртныя праграмы, дзе ігучыя» яе голас. Актрыса сцвярджае, што чалавек народжаны для шчасця, але яго дзецца толькі магчымым, валавым, прычыном натурал, людзям, якія зольны настомна і ўпарта змагацца за яго; для іншых жа шчасце застаецца няўлоўнай «сіняй птушкай». Парознама гэтая тэма уваблялася ў вобразы створаных артысткай.

Зоська і Тао-Хоа былі ў пэўным сэнсе новымі для балетнага тэатра гераінямі. Рэвалюцыйны настрой і трагічны пафас былі іх адметнымі рысамі. Іх сэрцы былі аддадзеныя народу, і німаднейшы іх парыванне — абываюцца грамадзянскай мэтазнакавасці і вылісаны пачуццямі дастаткова вырашэння і чэснасці. У той жа час актрысы рамантычны. Гэта гераіня, нацыянальна прыналежнасць якіх чыталася адразу, — яны вылісаныя ў пластыцы, міміцы, жэстах, псіхалогіі.

Момічца Зоська — мянкія, душыная, шчырае. Сціпла, але настойліва ў абароне сваіх ідэалаў. Усё гэта яра вылісана ў аджады, вяршыцях, танцавальных сцэнах. Тао-Хоа — малада жанчына Усходу, з гарачым тэмпера-

сэсаваму «зэрню» вобраза і менавыразны псіхалогічны падакты. У вобразе «чыталася» ўваўная шырацця пачуццяў Адзілай, як эмацыянальная фарба, што разка кантраставае з сапраўднай шчырасцю Белга Лебедзя-дзяўчыцы.

Майстэрства, выяўленае А. Нікалевай у гэтай партыі, можа і сёння служыць эталонам для маладах выканаўцаў.

Зэрэма Зэрэма перадае трагічна пачуццямі да Гіры з тэмпераментам гордай каваласкай жанчыны. У драматычным «дыялогу» з паланкай Марыяй А. Нікалева акцэнтавала не разунасць, а душэўны боль за страўную любяга, без каханя якога яе гераіня не ўяўляе сабе жыцця. А агітатэ іспанка Кітры апавядала нам пра сваю радасць з выключным уздымам, сонечным аптымізмам, гарачым захапленнем. Светла рамантыка, тонкая іронія і сакваты гумар былі ў гэтым вобразе непараўнамы.

А колькі чароўнага харства, адчуваецца было ў кожнай з яе гераіняў! Якое вялікае і пяшчотнае сэрца ўдзельнае ў іх! Нездарма і вобразы і іх творца так палюбіліся гледачам.

Сваю пазытыўную тэму А. Нікалева пранесла і ў жанры камедыі і гарачы пачуццямі.

Настомныя жыццёвыя і вяселюхы былі яе Каламбіна, Сванільда і Ліза. Яны радаліся яркаму сонцу і сіняму небу, на якім для іх не было ні хмурыні. Яе гераіня не беспалюхны, не легкадумныя. У іх багага інтэлектуальнай і эмацыянальнай энэргіі. Яны дамагаюцца шчасця з усімі сілай сваёй неспакойнай, квітнеючай, пашчэраўнай мелодыі, з настойлівацю, уласцівай гарачым юнацкім сэрцам.

...У якім бы спектаклі ні з'яўлялася на сцэне Нікалева, яна выклікала бурнае захапленне гледачоў. Выходу Аляксандры Васільева чакалі з нецярплівасцю. І сустрача з балетнай была заўсёды радаснай. Паміж атаматары тэатра і выдатным выканаўцам адразу ж узнікала шчырае, сэрцазнае ўзаемаразуменне, душэўны кантакт. Яе творчае гарэне перадавалася прысутным і знаходзіла ў іх сэрцах жывы водук.

Аляксандра Васільева — шчыра дэясць год. Прайдзены складаны і славны шлях. На творчым рэсўніку актрысы — выдатны дзёбыткі, не мінала яе і гаркота няпоўных удач. Але заўсёды былі пошукі — настомныя, дапытлівыя.

Не заспакоіла артыстка і цяпер, калі магла б ужо «спячыць на лаўрах». Яна — педагог рэспубліканскага харзаграфічнага аучылішча і кіраўнік студыі класічнага танца Мінскага Палаца культуры прафсаюзу. Выкаванню будучых майстроў танца, развіццю мастацкай самдэянасці аддае яна сваё гараче сэрца, талант і вялікі творчы вопыт.

Пажадаем Аляксандры Васільева Нікалевай поспеху ў гэтай выскароднай дзейнасці.

Міхась МОДЭЛЬ.

МІСТР ПУЛЬС РЭВАЛЮЦЫІ

«Шостае ліпеня» М. Шатрова на сцэне тэатра імя Горькага

ло, падкрэслівае строгаю дакументальнасцю падзей, суровасцю драматычнага канфлікту. Гэта вельмі ўдалае вобразнае вырашэнне сцэнічнага варыянта.

У пастаноўцы п'есы М. Шатрова ў Маскоўскім драматычным тэатры імя Станіслаўскага гэтая задача вырашаецца праз двох пастаноўшчыкаў, якія настомна фіксуюць ход падзей: у Мастацкім тэатры — гэта яра высветлены цыфербат гадзінніка са стражню, якая ілхаманкава бжыжыч, і стукан мянкіяжы. Мне здаецца, стужка тэлеграфна больш выразна гаворыць пра тое, што ўсё, што разгортаецца перад гледачом з гэтых гадзін сцэнічнага часу, — усё гэта сапраўднае, хранікальнае, дакументальнае. Жыўла гісторыя.

У гэтых адноснах аўтары п'есы і спектакля паслухаліся запаведзі М. Г. Чарнышэўскага, які патрабаваў ад аўтараў гістарычных твораў: «Выбораче звязаныя яе так, як яна была... Але ў чым жа гэта вылісана ваша «творчасць»? — у тым, што вы здолелі аддзіць патрэбнае ад непатрэбнага, тое, што належыць да сутнасці падзей, ад пачобнага». Гэтая работа працягваецца і ў п'есе, і ў спектаклі скрупулёзна: нічога лішняга, толькі факты, а ў фактах, у жывым дзеянні на сцэне раскрываюцца і характары людзей.

Сапраўдны дзеючая асоба ў спектаклі — Свардлоў у выкананні П. Будзіка. Такія знаёмыя па фотаздымках і карцінах фігура першага прэзідэнта Савецкай рэспублікі ў многім дапаўняе вобраз Леніна, становіцца неабходнай у вырашэнні канфлікту. У слабой, упэўненых рухах, у шчырасці і арганічна выкананні ўдавацца непарушны спакой, выдатны розум, высокі інтэлект бліжэйшага саратніка Леніна. На жаль, пры другім выкананні ролі Свардлова — І. Ражабе — спектакль значна праіграе, роля Свардлова зводзіцца да чыста стубовога. Вобраз яна не ў творчай індывідуальнасці артыста, работа яго не прыносіць радасці ні гледачу, ні, відаць, самому выканаўцу.

На мой погляд, цікава вырашае вобраз смелага рыцара рэвалюцыі Дзяржынскага артыст І. Камароў. Прамерная на першы погляд прыгожасць і бурны тэмперамент, з якімі іграе артыст, апраўданы вострым драматызмам падзей. І зноў: І. Камароў не іграе бжыжычнасцю, а ўважыцца чэсна, а ўважыцца, з гэтым арганічным дзеянні мы сочымы за лясам, перажываннімі і метадамі выдзеньня барацьбы чалавекі, які трапіў у цяжка і нечаканыя ўмовы пачуно. Мы ўдаваем індывідуальнасць характара.

У рэаліях цэнтральнага друку на пастаноўку двух памяненых вышэй маскоўскіх тэатраў гаворыцца пра тое, што большасць персанажы ў гэтых спектаклях (апрача Леніна, Свардлова і Спрыдонавай) не пераходзіць рамкі «эстэтычна», пшўбітаў пшўных палітычных поглядаў, закляканых аўтарам слухачу, закліканых фанам. Рэжысура спектакля ў тэатры імя Горькага здолела накіраваць творчыя намаганні рада акцёраў на тое, каб унікнуць схематызму і нівеліроўкі і ў нештамольных вобразах. І перш за ўсё яна дамагаецца ўдачы ад І. Камарова ў вобразе Дзяржынскага.

Падобная ўдача спадарожнічае І. Ст. Палосіну і Г. Качаткову. Яны стварылі эпизодныя, але запамінальныя, цэласныя характары салдата-вартавога, які ахоўвае Спрыдонава, і члена ЦК партыі левых эсэраў Калігасва, які прышоду да Леніна з заявай аб нягодзе са сваёй партыяй. Выканаўцы здолелі

надаляль гэтыя персанажы своеасоблівымі індывідуальнымі рысамі. У выніку гэта становіцца зразумелым «пакуты» і неадбытнага тамбоўскага селяніна-вартавога, на пакуты якога ў сваіх нарысках мэтах так акцэнта і хітра спрабуе ўздзейнічаць Спрыдонава. Апраўдана перад намі і разгубленасць і засмучэнне эсэра Калігасва, які заблытаўся ў сваіх палітычных пошуках.

Роля Спрыдонавай вылісана аўтарам не так шчодрэ, але ўсё ж яна дае цікавы матэрыял для творчага пошуку. Папулярная ў нашай гледацы, актрыса вядома многімі ролямі гераічнага рэпертуару. А. Кімава пры ўважэнні вобраза востра характара паста сустрачалася з радкам цяжкасцей. Спрыдонава — чалавек мэтазнакавага, таленавіты, зольны захалпцянкі і захалпцянкі. Яна — моцны працўнік. Між тым у першых спектаклях тэмперамент гэтай валавой жанчыны часам падманвае істарыю, а ў глыбокіх перажываннях фанатычнага лідэра ўважыў гучалі меладраматычныя ноты. У ёй не адчувалася перакананасці і шырыні рускага характара, нестала, так сказаць, «блягарфіі». Яе папярэдні жыццёвы шлях, шлях рэвалюцыянеркі, якая ішла калісьці побач з сапраўдымі барацьбітамі за народнае шчасце, не «чытаўся» за эфектным вонкавым выгляддам.

Вельмі прыемна і радасна адзначаць добры ў гэтай ролі. На апошніх спектаклях актрыса ўрашце знайшла правільны тон — тон гранічнай шчырасці паводні апантанай лютасца да бальшавікоў Спрыдонавай. І адраза ж вобраз пазбавіўся ранейшай плакатнасці і нават пшўнай камедычнасці, набыўшы неабходную «трохмернасць», якая прымушала паверыць у існаванне трагічнай Спрыдонавай.

На вялікі жаль, усё яшчэ аднабова і прасталінейна іграюцца ролі іншых прадстаўнікоў кіраўніцтва левасарудскага мянкіяжы артыстамі В. Паладзевым, В. Шрамчанкам, Ю. Сцяпанавым і інш. Нават такі шчыры акцёр, як А. Шпанскі, і той прамерна «націскае», абываючыся на фальшывы тон, асабліва ў момант арышту Даброўскага, якога ён іграе. З прычыны гэтага зніжаецца вастрэня палітычнага канфлікту.

У прызначэнні многіх выканаўцаў на ролі і ў вырашэнні гэтых ролёў рэжысура пайшла на ідэалогічны кампраміс. Вышэй гаварылася пра няправільнае прызначэнне І. Ракобы на ролю Свардлова. Тое ж можна сказаць і пра Ю. Сідарава — Чырвоны, А. Саланінава — Бонч-Бруевіча, А. Кашкера — Блюмкіна, В. Барганова — Данішэўскага. Праўда, вобразы гэтыя, як і многія іншыя, вылісаны ў аўтара досыць бегла, і акцёркам цяжка ўнесці ў іх нешта вельмі ярае і арыгнальнае. Але няўрад ж можна нагадзіцца з той разнастайнасцю і ацёрскімі выкананні, якія сёння вылісаны ў спектаклі. Сямак, псіхалогічна тэабыччэ мянкіяжы ролёў Леніна, Свардлова (у П. Будзіка), Дзяржынскага, Вартавога, Спрыдонавай, Калігасва і побач з імі — плакатныя, крыквыя малянок у выканаўцаў многіх вобразаў эсэраўскай групы.

Выклікае прызначэнне і такіх кампраміс пастаноўшчыка і тэатра, які занятыя рада акцёраў у двох, няліх эпизодных ролях: глядзю абываюцца зважыць, што, напрыклад, ваенны аташ нямецкага палітэлье Мюлер літаральна праз два-тры эпизоды з'яўляецца ў кабінце Леніна ў якасці Старшын ваеннай інспекцыі Падвоўскага (К. Дубінін), забойца Мірбаха эсэра Вломынкі з дапамогай вусоў і капелюша ператвараецца ў «Першага бальшавіка» (А. Кашкер), а замежны журналіст — у «Другога бальшавіка» (Э. Гарачы)...

Дзіўна пакуць вылісваюць у спектаклі масавыя сцэны, у якіх дзейнічаюць рабочыя дружныя. Кожны баец з гэтых дружна чармуць глыбока старэчата ўросту, стаць яны на сцэне бездапаможныя, няграбныя, у яна тэатральнае вымаганне, да ўсяго абываюцца, нікому не патрэбны... Уражанне іх бездапаможнасці абвараецца на фоне параднага афармлення. Дзе ўся прастора сцэны занятыя вялізнымі палотнічымі брудна-чырвоным колерам. Гэта пажыла палеянае рама не дазваляе думці з дзейнасці вырашца на прастору вірнай Масквы, чыстае паветра Сакоўніцкай куды так ірвэцца Уладзімір Ільіч шля тагожа моцнага перанарування духоўных і фізічных сіл. Няўдалае афармленне мастака А. Тарасва сковае ўсё спектакль.

Не знойдзена вырашэнне фінальнай сцэны, ператворанай цяпер у пазвоўнае дэманстрацыю, ад якой павявае холадам і парадзісцю.

Палітычны і мастацкі знячэнне гэтага востра палітычнага спектакля і яго грамадскі рэзананс гучыць больш адчувальна тады, калі пастаноўшчы калектыву адмовіцца ад кампрамісаў і не спыніцца ў пошуках вылісанага сродкаў, дамагаючыся мастацкай чэснасці, высокай культуры.

А. БУТКОУ.

У ВЕСКУ прыязджае настаўнік... Сама па сабе гэта падзея звычайная і прстая, але колькі новага, непрадбачанага, неспадзяванага абывае яна і маладаму настаўніку, і вучням, і вёсцы. Гісторыя савецкага кіно знае выдатныя прыклады вырашэння гэтай тэмы. Варта халіць б прыгадаць «Настаўніка» С. Герасімава, «Сельскую настаўніццю» М. Данскога і зусім новы фільм — «Першы настаўнік» А. Качалова і Міхалюка. На жаль, у Беларускай кінематаграфіі пакуць што падобных удач не было. І «Першы выправаванні» і «Крыніца» не гэта занесці ў творчы актыв «Беларусьфільма». Тым больша можна было чакаць ад новай беларускай карціны пра настаўніка — «Колькі лет, колькі зім», якую зольна ў ўласным слядарыі Мікалай Фігуроўскі.

Лет і зім у новым двюхсерыйным фільме праходзіць сапраўды шмат: мы знаёмімся з настаўнікам Васільевым Ільічом Радзюцкім (арктыст А. Дзямяненка) у 1933 годзе, а развітаем ся ўжо ў наш час. Зусім натуральна чакаем ад фільма расказаць аб гісторыі нашага часу, гісторыі, якая прайшла праз сэрца чалавекі спітлай і выскароднай прафесіі. Аўтар падмапоўвае нашы надзеі, абываюцца расказаць аб чалавекі сваім вялікім з усіх, якіх ён ведае. Мы разуемем, што «вясці» — не значыць «выключны», што вялікая справа савя выхадзіла не звычайных падзей, а пачуццяў своеасоблівага характараў, глыбокіх канфліктаў.

Вёска, куды прыязджае настаўнік Васіль Ільіч, — глухі куток Палесся. Газеты прыходзіць на шосты дзень, ночу ў ваноцях ваўкі выюць... Чым жыць гэта вёска, якія праблемы хвалюць яе, што за вучні ў настаўніка і што за чалавек ён сам? Пачатак фільма настройвае на добры лад. Але ідзе час, а на экране нічога не абываецца. Падзеі адбываюцца, дробныя, шчырыя. Безаблічнай чароды, не закрываючы нашых пачуццяў, праходзіць па экрану

калегі Радзюцкага. Шмат разоў паказваюцца дзеці, але паказваюцца яны нейкай масай. Не запамінаецца ніводзін твар, ніводзін характара. Дзеці сядзяць за партай, бегуюць па калідорах, міляючыя недзе на другім плане — і ўсё.

Есць у Радзюцкага сябры і блізкія. У некалькіх эпизодах з'яўляецца каваль Андрэй. Але ўсё, што застаецца ад яго ў памяці, — гэта вялікая фізічная сіла, пра гэта пшўбнаў адсутнасці інтэлекту. Адрыгата ўзаслабленне пошласці — «спрытае каханне» Радзюцкага — данка наморніка Люба (артыстка С. Давілачэнка). Сіны з яе ўдэслам так нагадаюць надобрай памяці «Вясновыя навальніцы», што проста сорамна робіцца за настаўніцка. Есць у Радзюцкага яшчэ каханая — сваячка незаслужана абываючанага і рэпрэсаванага камадара — Каця. Яна потым вяходзіць замуж за настаўніка. Але лінія гэтага характара таксама на дзіва прылітывае. Здаецца, аўтар галоўнай сваёй задачай ставіць на браць я камага больш кінематаграфічных штампам. У час вайны Каця — абстрактнае ўвабсленне вернасці і чыснана. Іх тэатралізаваная сустрача ў полі, калі яны бжыжыч наустрач адно да аднаго з шырока раскінутымі рукамі (а наволат стаць адзіночна жанчыны) вылісана пародыя на сустрачку маці з сынам у «Валадзе пра садзата». А чаго варця рэлігійны горадні? «Прыважыць дык запрашаюць яго ў докж у першым дні сумеснага жыцця. «Калі снарад трапіў у браню, казай слова «Каця»?» — з мілай непарасцэнна пшўтаецца яна ў мжуна пастыя вайны. І гэтак далей у гэтым жа стылі.

На дзіва нецывава людзі, што аркуаюць Радзюцкага. А што мы даведваемся аб самім настаўніку? Чым ён жыць, чым дыхае, пра што думач і марыць? 30-я гады — гэта ж час

што большасць эпизодаў мы ўжо недзе бачылі. А што мы даведваемся з мешаніны вяходуў і тэраў? Што на вайне стражню, што змогалі часам і забіць, што змогалі з ворагамі і пшўбітаны, што немцы былі ласкавы да іх, малага.

Расказаць сёння аб вайне — гэта значыць па-фальсифікацы асэнсаванне падзей, афіцэнаў іх з пазіцыі нашага дня. Але каго можа задаволіць такое вяршэнне батальных сіня, калі гераі толькі бжыжыч, страляе, крычыць «ура!» і г. д.

Бесканфліктнасць — асноўны прыныпці і апошніх частак карціны, прысвечаных пашлаваенным гадам. Радзюцкага звальніоць з пасады дырэктара школы, бо ён... не закончыў інстытута і не мае вышэйшай адукацыі. Гераі з жонкай горка пакутуюць, кажуць адзін аднаму, што трэба раскуціць і гату «горную разьніку жыцця». Пры гэтым выгляд у іх папурцы, як у несправядліва пакуўдзёных. Але чамусьці гераі не прыходзіць у галаву (і аўтар таксама), што Радзюцкі мог бы ўзяць ды і закончыць інстытут завоचना — адзін жа курс застаўся.

А якоў убогаў выгля

ФІЗІКА ЦІ ЛІРЫКА?

Фізіка, праўда, тут ні пры чым. Гаворка пойдзе пра хімію. Пра тую самую хімію, якой вельмі многа ў вершах Івана Ласкова, што сабраў у яго першай кніжцы «Стыхія».

Першы — цалкам «хімічны» — раздзел кнігі наводзіць спадатку на думку, што славаўная праблема «фізікі — лірыкі» вырашана, што, нарэшце, з'явіўся паэт, які шчасліва спалучыў у сабе творчасці паэзію з навукай. Але ўражанне гэта абмяняе. Спраба паэта аказацца няўдалай. Колы, кіслоты, штатывы, ядры і атамы — акрамя самае нецікавае з таго, што ёсць у першай кніжцы маладога паэта.

Тут адбылося тое, што адбывалася некаторы час назад з аўтарамі так званых «вытворчых» твораў. Там былі цэхі, станкі, дэталі,

Іван Ласковіч «Стыхія». Лірыка. На рускай мове. Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1966.

КРАЮ МОЙ РОДНЫ

Галоўнае, што ўражае ў новай кніжцы апазіцыяніста і нарысаў Тараса Хадкевіча «Сад у кветцы», — вялікая і, я сказаў б, чулая павага аўтара да чалавека працы, да хлебапраца. Герой кнігі — вясцоўца, які сэрцам прырасці да паляў і блакітных даялягладу. Яны шыра закладочаны тым, каб зрабіць жыццё больш багатым, змястоўным. Гэта людзі душэўныя, працавітыя, спагадлівыя. Яны паўстаюць перад чытачом перш за ўсё ў працы, і менавіта ў адносінах іх да таго, што яны робяць, чым займаюцца, раскрываюцца іх характары.

Малды шафёр Раман Супрун, проты, шыры хлопцы, які гора-ка хакае сваю Яніку; стары паляр Мірон Якімавіч, які нягледзячы на суровы лёс, захаваў у сэрцы чуласць і спагаду да людзей; старыя калгасца, камуніст Павел Шчасны, які ў апошняй хвіліны жыцця думае аб будучым сваіх аднавяскоўцаў; малады арганом Антон, камбайнер Аўдася Корзанава, рыбак Аржанкі і Леаніда — усе яны людзі шырыя, працавітыя, развітаваны і ўпарта ў адзіненні сваіх мар і жаданняў. Аб усіх іх пісьменнік гаворыць з павага і з зацікаўленасцю.

І ніякавата заўважае, як часам пісьменніку здаецца гэтая тонкасць і далікатнасць і як на змену ім прыходзіць салодаваць (апазіцыяніст «Змова», «Аўдася»). Дарчы, у гэтых жа апазіцыяністах адсутнічае і глыбінны псіхалагічны аналіз, канфілікі вырашаюцца занадта проста і занадта хутка.

З цікавасцю чытаюцца нарысы «Скрозь стагоддзі» (пра гісторыю горада Полацка) і «Зямляк і друг» (пра вядомага беларускага пісьменніка Эдуарда Самуіленка). У заключэнне хочацца яшчэ адзначыць, што на старонках кнігі Т. Хадкевіча жыве ўсім фарбамі і пахамі шчыра і урачыста красна роднай прыроды. Прачытана кніжка, а краса гэтая ўсё яшчэ звінніць у сэрцы півячуй струною.

«Сад у кветцы» — кніжка пра нашых людзей, пра нашых сучаснікаў, пра край наш родны. І таму яна не пакінула мяне раўнадушной.

Р. КАЗЛОВА,
настаўніца.
Вудэ-Кашалёўскі раён.

працэнт выканання плана, тут — лабараторы, прыборы, рэактывы, а замест працэнтаў выканання плана — нейкія сімвалічныя адзіцы, якія да якога імкнецца герой літаральна кожнага верша, што ўваходзіць у раздзел «Я выконваю такой эксперымент» («стою на берагу сваіх откритий», «я слушаю откритий голоса», «вдруг откритие ослепило...», «открытие мимо проносит...», «но я уже зову тебя, откритие», «Открытие Пола в моих руках еще не стало ты самим собою...», «Открытие Открылся до конца...» і т. д.). Далей, у «вытворчых» творах перабіраюцца перабывалася ролі тэхнікі, больш дакладна — яе менавіта ў коле ідэй, якія хвалюць чалавека. У «Стыхіі» — таксама хімія адвядзена галоўнае ролі, яна ўвядзена ў ранг амаль універсальнай навуцы («она ударила по отвлеченному представлению о неизвестности», «все человечество будет согорело ее теплом»).

Нарэшце — і гэта самае галоўнае — у «вытворчых» літаратуры не было чалавека. Павінен сказаць, што няма яго і ў вершах раздзела «Я выконваю такой эксперымент». Канечне, як умоўная істота, якая арудуе з колбай і тыгламі, «устало глотаящая глюкозу» «во мгле эксперимента», чалавек, вядома, ёсць, але імяна я ў умоўнай істоты, якія прыслотны дух, апанты адзінай бясцелай — што-небудзь такое адкрыць. Апроч гэтай страці, у хіміка нічога няма, і цяжка здагадацца, чым жа адраінавацца гэты хімік, напрыклад, ад дырэктара завода, пісьменніка, артыста, які таксама часам «глытаюць глюкозу». Ягонюю прафесію вызначаюць рэчы. Забарыце колбы і штатывы, замяніце іх бухгалтарскімі лічыльнікамі і арыфмометрам — у вершах нічога не зменіцца.

Так атрымаўся, вядома ж, невыпадкова. Нягледзячы на тое, калі можна так сказаць, «запраграмавана». І Ласковіч заняўся той істотай, што паэзію цікавіць не самі хімічныя (фізічныя, матэматычныя і т. д.) праблемы, а людзі, якія вырашаюць гэтыя праблемы, чалавек, яго ўнутраная сутнасць, якая вызначаецца старажытным, але такім важным словам — «душа».

«Солн, кислот, катализаторы» (радок з верша «Хімія») увогуле наўрад ці могуць быць прадметам паэзіі самі па сабе. У паэме В. Незвала «Эдзісан», прысвечанай вялікаму вядомай і акалічнасці, у якой жыў і працаваў Эдзісан, ёсць ўнутраны пабуджэнні яго пошукаў. Я даўні ад думкі параўноўваў машынаў двух талентаў, я гаварыў толькі пра — металалогію.

мастацкай творчасці, што адлюстроўвае свет навукі.

Увогуле трэба сказаць: няма і не можа быць паэзіі спецыяльнай, паэзіі прафесійнай — хіміка, сталавара, машыніста і т. д. Ёсць агульналюдзкі страх, на які прафесія накладвае свой — ды і то вельмі бледны — адбітак. Ісціна не новая, але, як бачым, мае патрэбу ў тым, каб не нагадвае. Правільнасць яе даказвае, дарчы, і сам аўтар «Стыхіі». У раздзеле «Я выконваю такой эксперымент» ёсць два вершы, якія звяртаюць на сябе ўвагу. Гэта «Зямля заводскага двара» і «Вершы пра малако». У іх знойдзены правільныя судзісныя «вузакрафесіянальна» і проста чалавечыя. Гаворка ў першым ідзе пра зямлю заводскага двара, насычаную шкоднымі рэчывамі, але ўсё ж прыбральніцтва Таця вырочывае на ёй тэрны; у другім вершы проста-таі ўсталявана звычайнае малако, якое аказваецца пудавым для чалавека, які мае справу з «солямі, кіслотамі, катализаторамі». І вось гэтыя прычыны, звычайныя рэчы раптам паўстаюць перад намі новымі, незнаёмымі — таму, што паэт убачыў іх новымі вачыма: вось тут прафесія і адраінавацца сваю, так сказаць, становую роллю.

Другі ж раздзел кнігі — «Зялёнае і рыжае» — пераказвае мне ў тым, што аўтар «Стыхіі» ніякі не хімік (прынамсі ў вершах), а самы што ні ёсць лірык. Больш за ўсё, аказваецца, яго хвалюць усё тое, што здаўна хваліла паэтаў, — каханне, ростань, родная вёска, прырода. Апошняе — асабліва. Не адмоўлю сабе ў задавальненні працываць усёго дзве страфы з аднаго верша, названага па першаму радку:

Я чувствую себя большим и сильным.
Когда в леса дремучие вхожу.
Я становлюсь хорошим и красивым.
Когда на дымном вереске лежу.
Под головой моей кусок моря,
Засну и лес напрасно не разбудит.
Дерева молчаливы и добры,
Как сильные доверчивые люди.

Зялёнае, нікога не трэба пераконваць у тым, што гэта — добра. Добра таму, што проста, дакладна і натуральна. Кожны, напэўна, адчуваў, калі быў у лесе, пацуду ўдзячнасці прыродзе, пацуду поўнай знітаванасці з ёй і яшчэ такое пацуду, калі хочацца надзяліць прыроду ўсім, што ёсць самага лепшага ў чалавеку.

Гэтая натуральнасць пацуды — найнаштурнейшы элемент сапраўднай паэзіі. Ён, гаворачы мовай аўтара «Стыхіі», уступае ў рэальнасць не толькі са з'явілі прыроду, але і увогуле з усім, што акружае чалавека ў жыцці. У выніку з'яўляюцца радкі, напэўна, перацягваюць, сардэчнасцю, дабрацютай. Звяртаючыся да маці, І. Ласковіч гаворыць:

Мы писать вам будем разборчиво,
очень четко напишем вам.
Мы напишем крупными буквами,
чтобы вам не портило глаза —
им придется еще отыскивать
в синем море... не раз паруса,
(«Паки писем»).

Гэту вельмі цікавую рысу таленту І. Ласкова выяўляюць, акрамя таго, вершы «Пляздок», «У лесе загубілася вёска Кліны...», «Не люблю тваю прыгажосць» і, бадай, яшчэ два вершы з невядомага цыкла «Агіткі канал».

Што ж да астатніх вершаў раздзела «Зялёнае і рыжае», дык па розных прычынах удалым іх лічыць, на мой погляд, нельга. Прычыны гэтыя зводзяцца ў асноўным да дзвюх. Першая з іх — надуманасць, што асабліва ўласціва вершам з цыкла «Нывыя галасы». У іх аўтар па чарзе пераўвасабляецца то ў маманта, то ў акулі, то ў вярблюда і т. д. Проста незразумела, што ж імяна халест сказаць паэт. У канцы, праўда, сказана: «Чтобы однажды атомною тенью не обожгло (?) раскрытые глаза, чтобы в одно ужасное мгновение не смолкли все живые голоса». Рытарычная готал думка ясная, але дзеля таго, каб яе выказаць, зусім не патрэбна было так многа пераўвасабленняў.

Другая прычына няўдачы — няўменне добра, разумна, лагічна завяршыць верш. Былае гэта, як правіла, тады, калі самому аўтару не да канца, выдаць, ясная задумка верша. Вельмі дзіўна, напрыклад, пасля выдатна вылісанага пейзажу ў вершы «Лясное возера» чытаць наступныя радкі:

На берегу бурчат лениво,
Что я плыву от коллектива.
Пускай бурчат,
А лучше — спят.

Тым жа недахопам адзначаны вершы «Любана», «Калі-небудзь гісторыі адкрыць», «Элінікі карабел».

Прыватны недахоп — залішне частае ўжыванне слоў з няправільным напісаннем. Аўтар чамусьці піша: «прыгнуженно», «не спало», «высокий», «поднял», «средний», «люпин».

У заключэнне хочацца звярнуць увагу на тое, што маецца, калі мне здаецца, небяспечна захвальвання перавага «хімічнага» — раздзела кнігі: вельмі ж ужо хочацца ўсім мець, нарэшце, «навуковую» паэзію, «спрафізічную» вершы. Думалася, што гэта было б мяздзельна паслугай маладому паэту. Іван Ласковіч — лірык, і няхай ён ідзе па гэтым шляху. Найлепшым жа варыянтам быў бы той, калі б аўтар «Стыхіі» глядзеў не з жыцця на лабараторыю, а з лабараторыі — на жыццё.

Фёдар ЯЦІМАЎ.

З Другой распулічанай выставкі маладых мастакоў. В. КУБАРАЎ, Порт.

Сцяпан ГАУРУСЕЎ

3 НОВЫХ ВЕРШАЎ

Не ведаю, ці трэба сумаваць,
Што снег сваёй някошчыннай
З апошняй бітвы, з дальняй
Не прыйдзе хлопцы — там ім
Зімаваць.

Асмягла стоголася зямля,
Адказваючы нам на запятанні:
Калі пасля вялікага расстання
Сыноў сусцежне кожная сям'я.

І сэрца захаваюцца, нібы
Надзера траціць веру не
Взяць сыны чыгунныя дубы,
Які ўлетку бора не скрышыла.

Снег маўчаў у зацятым
Цень з'яўляўся і эню преледаў.
Не следы — раскванцы звені
Чалавек за сабой пакідаў.

Шыняляў той — дрыготы асіні:
Чым трымалася ў целе душы?
Кроўготчыла з кожнай вэрсіні
Агарожы калючай іржа.

Помні мой пра свой абавязак,
Сіні вайткою сваю па начах,
Дакумент —
І ад белых павязак
Пацямна ў блакітных вачах.

Перагарам, як з вінае бочкі,
Шуганула ад чорных грудзей,
Свой — не вораг-прыблуда...
— Браточкі...
Я ж... ды як вам сказаць...
— Да дзяцей? Камісарыць
не вярта.
Бачы слуп на выскімі гарбе!
Дэбяржы — твая выйграла карта.
Калі не — маражар на сабе.

Ён пабег. Зіхалі іскрынікі,
Ужо блізка, а сіл нестася,
Эх, не з'еў ён апошняй
Для дарогі бярог ён яе.
І тады пахіснулася неба,
Каб навекі зэмкіцца над ім.
І акраічкі дарожнага хлеба
Пакаціўся з рукі назусім.

Ціхі хлопчык, глядзі і замочкі,
Збражы нерастрачаны гнэў;
Надламілі хрупкія промні,
Снег ад роднай крыві пацярпеў.

Хай жа ён, непрытульны і колкі,
Тваю памяць нястомна п'ячэ

І вачы утрапёных асколкі
Успываюць яшчэ і яшчэ,
Снег расстане, і ў душных туманах
Паблугуць набогон ручкай,
І зазвоніць на усіх акіянах
Адрабаваных вачэй агнякі.

Стануць сонцы на ўсе небасхілы
І закруціцца пена ў вірах...
Хай за імі да самай магілы
З цяжкім тупатам гоніцца страх!

Промні гоняцца ўслед
Недасуднай асвы,
І чарода-града аблічны
Пралівае-плыве за прастор
лугавы.

Што мяне прывяло сюды? —
Даўная страга,
Ад якой не магу ўратавацца
нідзе.
Чую блізка крокі стамленага
брата,
Што здалёку ідзе і — мяне
павядзе.

Раступіцца, травя! — Ён
крочыць! Ён крочыць!
У вушах маіх чуйных не шалесць
трысця;
Ён ідзе! Ён ідзе і — з дарогі не
збочыць,
Як не збочвае подых шырокай
жыцця.

Праз уедлівы дым не разгледзець
аблічы,
І пантоны пустыя хістае пальбе,
І нябачны горніст звонка
вострства кіра,
І ніжэй горбца плечы старэй
вэрба.

Ласы Радзімы! Я мы цэннім мала,
Што вы для нас прыстанишчам
былі,
Што разам з намі доля вас
ламале,
Ды вы цярпліва цяжкі крэйж
наслі.

Вы зберагайце гораду паставу
І бачылі праз кісяе імжы
Сваёй ачыны маладую славу
— ворагуй дараўляныя крэйжы.

Я помно — неба палымнела ў
хмарах,
Цягнуў мажасы грузына грым,
І людзі ў свежарубленых
эмберах

З каласным упраўляліся добром.

Уцехі лепшай не згадаць
— малому!
Кусалі яблык на дзве шыкі,
Тупалі залацістую салому,
Гарохавыя лушчылі стручкі.
Сярдзіты стораж выганіў нас з
саду,
З шырокай бароды, як памляю,
Наўжо ўсё гэта засталася ззаду,
Прынісла яго мне ці было?

Яно было і быць было павінна,
Каб не забуй я на любой з
дарог,
Што там мая зярта пуваліна,
Дзе я калісьці лязіў у гарох.

Як доўгі калідор да небасхілы,
Ахвотна ўсе зверочваюць сюды.
Нікто і не педуае прызнацца
у суровай безуважнасці, нібы
Вам зевку неканонава смяцца,
Каб не адрыць затаеннай журбы.

Як доўгі калідор да небасхілы,
Ахвотна ўсе зверочваюць сюды.

Хіліце долу праведная стома,
І нам крэйжы трохі ад таго,
Выцмаю аднаму яму вядома —
Хто імчыцца ў госці да яго.

Я адданы новым інтарэсам,
Але ўбачу маладзіц, і эню
Мроіцца над парадным лесам
Тупат шатмілённы табуноў.

Сайталны вецер волкі,
Сінеца-халедок,
Аб каблучкі-голкі
Ламецца лядок.

Ці зразумеюць птушкі,
Вярнуцца сюды;
Хітрушчыя вяснушкі —
Дзясочыя ясны.

Прамень — ружовы дзядзел —
Пастуку ў акно.
— А колькі часу, дзядзя? —
Цяірка жаўрана.

І я не без прычыны
Сумую навеліт:
Іду, і — на маршчыны
Расколвецца лёд.

ЯК З ДОБРЫМ СЯБРАМ

«Сустрача з добрай кнігай
ужо сама па сабе вялікая
радасць. А з гэтымі — яна
удвая большая, бо кніжкі
напісаны, як кажуць, сваім
братам-журналістам. Першую
«Багаше душ» — напісаў Іван
Кірычын, другую — «Святая
сізіна» — Васіль Праскураў.
Розны лес у герояў
Івана Кірычына і Васіля
Праскурава, але шмат у іх
і агульнасця. Яўген Германовіч
з цікавай палейкай вёскі
і Адам Кумейна, старшыня
калгаса «Скра» Яхавічкіна
ка раёна, — людзі жалезна-
вольныя, сапраўднага баль-
шавіцкага гарту, яны не
сагнуліся перад цяжкімі
жыццёвымі выпрабаваннямі.

Паўкам Карчагіным за-
вуць Яўгена Германовіча
на Піншчыне. Цяжкая
хвароба прыкавала Жэ-
ню ў дзяцінстве да ложка.
Здавалася, гэта на
ўсё жыццё. Але юнак
знайшоў у сабе сілы
стаць карысным грамад-
ствам. Камуністы роднага
калгаса прынілі Яўгена
ў свае рады. Ён пасля-
хова вучыцца ў істыту-
це замежных моў, а
зараз працуе выкладчы-
кам у адным з тэхніку-
маў Пінска.

Тут вось і прапана-
ваць кніжку аб такім
чалавеку, як Яўген Герма-
новіч. Але ці многа та-
кіх кніг у бібліятэцы?
Скажам прама, мала. А
людзей, вартых таго,
каб аб іх былі напісаны
дакументальныя аповес-
ці, нарысы, пазмы на-
ват, — у рэспубліцы
шмат.

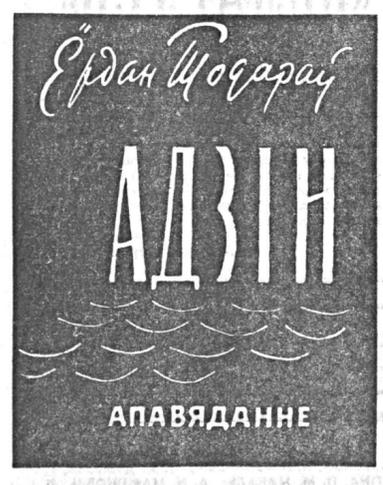
Тут вось і прапана-
ваць кніжку аб такім
чалавеку, як Яўген Герма-
новіч. Але ці многа та-
кіх кніг у бібліятэцы?
Скажам прама, мала. А
людзей, вартых таго,
каб аб іх былі напісаны
дакументальныя аповес-
ці, нарысы, пазмы на-
ват, — у рэспубліцы
шмат.

Тут вось і прапана-
ваць кніжку аб такім
чалавеку, як Яўген Герма-
новіч. Але ці многа та-
кіх кніг у бібліятэцы?
Скажам прама, мала. А
людзей, вартых таго,
каб аб іх былі напісаны
дакументальныя аповес-
ці, нарысы, пазмы на-
ват, — у рэспубліцы
шмат.

Тут вось і прапана-
ваць кніжку аб такім
чалавеку, як Яўген Герма-
новіч. Але ці многа та-
кіх кніг у бібліятэцы?
Скажам прама, мала. А
людзей, вартых таго,
каб аб іх былі напісаны
дакументальныя аповес-
ці, нарысы, пазмы на-
ват, — у рэспубліцы
шмат.

Мікалай РАДЗЮК,
супрацоўнік ізадзіч-
кай раённай газеты
«Кастрычнік».

ДНІ БАЛГАРСКОЙ ЛІТАРАТУРЫ У СССР.

Бясхмарнае неба нагрэта ліпенскім сонцам.
А мора пацімнела, як затуманенае шкёла. Толькі
на гарызонце ярчылі фарбы. Неба — барвовая,
вада — светлая.

Матор лодкі сагнаўся недалёка ад берагу,
і матор пераўз'яў і ім, спалючыся папарыш.
Капітан, расшпілюшы свой кіцель, сядзеў на
карме і з паблжальнай усмешкай сачыў за раз-
кімі, нервовымі рухамі матроса.

— Не хвалюсяць, таварыш матрос, — з ук-
мылкай сказаў капітан.

Тэхніка, каб ён, — вылазца матрос і вы-
прастаўся. Яго загараў твар блішчэ ад поту.
Густыя чорныя бровы капітана нахмурыліся.
— Выходзі, таварыш матрос, мы і без гэтай
тэхнікі дадэна плавалі, а ты не можаш даставіць
мяне на базу...

Нейкую хвіліну матрос маўчаў, пасля падняў
галаву і вярцеў далоньй лоб.
— Хваліцца, таварыш капітан! — адказаў
дэярна.

Капітан глядзеў на яго, прыжмурчыўшы вочы.
Яркае святло перашкаджала яму. Самаўпэўнен-
насць хлопца злавала капітана і ў той жа час
падабала. Гэта даістае адчуванне стрымліва-
ла яго ад прычына рознага адказу.

— Ведаеш што, — сказаў капітан, — выразна
вымаўляючы кожнае слова. — Калі я выйшаў з
турмы і паступіў на флот, дабе яшчэ на свеце
не было... Ты нарадзіўся ў наступны дзень!

Матрос падняў галаву. Шэрыя вочы глядзелі
адкрыта і хмура.

Капітан кінуў позірк на моцныя плечы два-
цядцагавага хлопца, на яго шырыню, як лапаты,
далоні. Падумаў: «Так, нездарма ён падабаецца
дзяўчатам...»

І замяняўся. Матрос зірнуў на яго здзіўлена,
сам усміхнуўся.

Яны не заўважылі вялізнай хмары, якая
прышла з берагу і навісла над прыборжымі
кручамі. Яна закрывала сонца, бераг — іры дзень,
ад якога балелі вочы, адразу зацігнула змор-
чкі. Зрабілася душна, як у пещы. Забліскалі
маланкі, падзьмуў моцны вецер. Мора талы
што ціхае, закіпела. З поўдня прыкацілі вел-
зарныя хвалі. Яны падахпілі маленькую лодку,
паднялі яе і панеслі.

— Вёсла! — закрычаў капітан і кінуўся па іх.
Матрос памкнуўся спыніць яго. Ды не паспёў.
Капітан ужо пачаў вельвацца, але вялізная хва-
ля зламала правае вясло. Лодка закруцілася
і перавярнулася.

Ухапіўшыся за выратавальны пояс, які ў
лодцы быў толькі адзін, капітан махаў вольнай
рукой і бяжуча адрываў рот... Матрос папільў
быў да яго, але агромністая залёная хваля за-
хлінула, адхнула. Праз хвіліну яны былі да-
лёка адзін ад аднаго.

— Мора кіпела. І матрос задыхаўся. Ён пра-
цаваў рукам, размахваў імі, але яны правальва-
ліся ў пустату. Матрос нірнуў. Тут, на глыбіні
трох чатырох метраў, было шыш. Ён адчуў
рыхт мора, выцягнуў цела і выпільў на па-
верхню. Падняўся над бурлівае пенаю хваля,
удыхнуў паветра і эню нірнуў... Цяпер ужо
мог разважача; нельга паддавацца стыхі! Яна
будзе вымотваць усе сілы, і яшчэ, чаго добрага...

Матрос адкінуў слова «задушыць», хоць яно і
прышло да яго. У яго было дзіўнае адчуванне:
варта вымавіць гэта страшнае слова, мора пачуе
і сапраўды задушыць. А цяпер — не заўважае
яго... Цяпер яго ганяе карабл, гуляе з дэльфі-
намі, ірвэцка навіперанкі з бурай.

Вецер сціхаў. Хвалі пеліліся, але ўжо без
ярэсці, без злосці. Утаймаваўшыся, яны пецілі
матроса, нібы гулялі з ім. Цяпер ужо было не
так цяжка трымацца на паверхні. Ён ляжаў на
спіне і глядзеў угору. Вецер разганяў хмары...
У нейкую хвіліну ён падумаў, што бераг зусім
блізка, магчыма, за якіх шэсцьсот — семсот ме-
траў. Выпрастаўся. Паглядзеў. Берагу не было
вядома. Пакрыўшыся на месцы, але зямлі так і не
убачыў. У барвовых прыемках адыходзячага дна
кальхалася толькі бясхмарнае фіялетаве мора.

Нечакана прыйшоў страх. Адрэзу адчулася
стома. Ён ужо не мог трымаць галаву над ва-
дою. Апусціўшы твар у ваду, глядзеў і глядзеў
шырока адкрытымі вачыма ў халодную залёную
бездану...

Ціха-ціха, не дыхаючы, пачаў апускацца ў глы-
біню.

І раптам пачуўся моцны ўсплеск. Дэльфін
пранёсся збоку, як тарпед, узняўся ў паветра і
гучна плынуўся на ваду. Матрос ачунуся, зрабіў
некалькі ўзмахаў рукамі і выпільў на паверхню.
Эню паглядзеў на неба. На ім было ўжо зоры —
яркія, нібы на чорным асміце. Ніколі не ду-
маў, што яны могуць быць такімі вялікімі —
ліхтары. Здаецца, варта працягнуць руку і дэкрэ-
наеся пальцамі да іх жывых агеньчыкаў.

Цяпер матрос быў вельмі ўдзячны дэльфіну
і вялікім зорам у небе.

«Самае галоўнае — не баяцца!» — шптаў ён,
прыслухоўваючыся да ўласнага голасу. А калі
пачуў яго, нібы толькі цяпер зразумее, што ён
адзін сярод стыхі.

Халелася піць. Язык адзервянеў ад солі.
Але з мора не папёсся...

Яго неслычальна пільні. Супраціўляцца было
не варта. Калі пільня моцна, яна абавязкова
вынісе да берагу.

Ён любіў вецерам пасля паверхні, калі на
карабл адзін за другім тухлі агні і перазон
склянак зліваўся з трыножымі крыжамі чак, думач
пра ўсё, што з ім здаралася, і марыць,
што з ім будзе. Былае, што ўгадаў. Збылася.

Успомніў капітана.

«Ці выратаваўся ён?». Напэўна. Ён, капітан,
не прападе. У яго коркавы пояс. Вышылье. Вы-
берацца. А потым пашлюць, вядома, кацёр, каб
і яго, матроса, знайсці ў моры. Не пашлюць жа...
А раптам падумае, што загнуў...»

Нават скалянуў ад гэтай думкі. Не, капітан
ведае сваё матросаў... Ведае і яго — ён лёта-
не паддацца. Таму і пашлюць кацёр. Абавяз-
кова падлоўць.

Успомніў,

ДЗЯКУЙ ВАМ, МАЙСТАР!

Ф. В. ЛАПУХОВУ — 80 ГАДОВ

З імем Фёдора Васільевіча Лапухова песня звязана амаль. Уста гісторыя савецкага балета. Ён першы пачаў смелыя эксперыменты, пошуку новых, яшчэ нязведаных шляхоў у пастаноўцы сучасных спектакляў. Шмат і ахвотна працаваў Фёдар Васільевіч з моладдзю, беражліва выхоўваў новых выканаўчых і балетмайстарскія кадры.

Фёдару Лапухову споўнілася шасцідзесяць год. Больш за палове стаяць у іх аддадзена любімым мастацтвам.

Творчы шлях юбіляра пачаўся яшчэ ў пачатку стагоддзя. Пасля заканчэння Пензбургскага тэатральнага вучылішча ён танцаваў на сцэне Марыінскага і Вялікага тэатраў, выступаў за мяжой — у Парыжы і ў Амерыцы. Раня пачаўся і пастаноўчы талент Лапухова-балетмайстра раскрыўся пасля рэвалюцыі, калі ён узвучыў балетную труппу Акадэмічнага тэатра оперы і балета (цяпер тэатр імя Кірава).

Ф. Лапухов аднаўляў многія класічныя балеты («Спячая прыгажуня», «Раймонда», «Дон-Жуан» і інш.). Аднак захаванне і вывучэнне спадчыны балетмайстар лічыў толькі асновай для стварэння новых твораў.

Былі ў Ф. Лапухова, як ва ўсямагу чужыніцы, і свае хібы і памылкі. Спектаклі яго заўсёды выклікалі творчыя спрэчкі, дыскусіі, палеміку. Балетмайстар шукаў новыя шляхі, па якіх потым ішлі іншыя. Спектаклі здаралася абганіць і час. Так было, у прыватнасці, з балетам «Велікі светабудзец» на музыку Чарльзбургскага Ветховена. Гэта была першая і не зусім удалая спроба пастаноўкі балета-сімфоніі. Воліў Лапухов выкарыстаць аднак, іншыя, і напяр балета-сімфоніі атрымаў і права на жыццё (дастаткова ўспомніць хоць бы цікавыя пастаноўкі Гара Бельскага, Джорджа Баланчына).

Адным з лепшых спектакляў Ф. Лапухова быў балет «Ледзяная дэва» на музыку Грыга. Спектакль гэты значна пашырыў і ўзбагаціў лексіку класі-

нага танца. Лапухов унёс у балет новыя рухі, запавячаныя з гімнастыкі і акрабачыні. Асабліва нечаканымі былі вярхоўныя падтрымкі, якія да гэтага не сустракаліся на акадэмічнай сцэне. Характэрна, што, папярэчы, вывучэнныя сродкі танца, балетмайстар не парушаў яго класічнай асновы. Таму большасць знаходкаў хутка і трывала ўвайшла ў практыку тэатра.

Ф. Лапухов першы звярнуў да стварэння сучасных балетных спектакляў. Ён паставіў «Чырвоны мак», «Болт», «Светлы ручай» і іншыя балеты на сучасную тэму.

Няма магчымасці раскажаць падрабязна аб усьім творчым юбіляра. Але асобна трэба спыніцца на яго рабоце ў Беларусі.

Першы спектакль, які паставіў у нас Ф. Лапухов, быў балет «Капалія» (1935 год). Трэнер тады не валодаў яшчэ дадатковым вопытам, была прафесіянальна мала падрыхтаваная, большасць артыстаў не мелі нават спецыяльнай адукацыі. Балетмайстар вымушаны быў спалучаць работу пастаноўшчыка з педагогічнай. Затое заняты з майстрам сталі спраўдзены школай для маладых артыстаў балета.

Яшчэ да прыезду ў Мінск Ф. Лапухов ажыццявіў пастаноўку «Капалія» ў Ленінградзе. У Мінску ён паўтарыў у асноўным ленінградскі варыянт. Але ўжо той фант, што зусім малады, надаў створаны тэатр, паспяхова справіўся з такім спектаклем, гаварыў пра вялікі творчы магчымасці труппы.

Праз чатыры гады Ф. Лапухов зноў прыехаў у Беларусь. Разам з А. Яромалавым ён паставіў на першы нацыянальны балет «Салавей».

На спектаклях Лапухова вырастал некалькі пакаленняў артыстаў і балетмайстраў. Беларускія работнікі мастацтва ўдзячныя Фёдару Васільевічу за той уклад, які ён унёс у развіццё нашай нацыянальнай хараграфіі.

А. КАЛЯДЭНКА, мастацкі кіраўнік Беларускага хараграфічнага вучылішча.

ЖЫВЫ ГЕРОЙ ЛЮБИМАЯ КНИГА

Хто чытаў раман «Пусіма» А. С. Новікава-Прыбоя, той магчыма, памятае апісаную аўтарам такую забавную сцэну: «На баку, дзіка размаўляючы паміж сабою, з'явіліся міна-артылерыйскі ўтрымальнік — кватэрмайстар Ілья Вараб'ёў і бонман Рыгор Мігровіч. Раптам Вараб'ёў так рассяяўся, што затраўся ўся яго здаравенная фігура...»

Далей раскажэцца, як Вараб'ёў стаў голасна чытаць пісьмо, напісанае кандуктарам Звяціным свайго жонку. У гэтым пісьме ёсць, між іншым, такія радкі: «...Мне ад усіх папала. Шмат стала ў мяне палічалець. Але ёсць у мяне Вараб'ёў — праціўны чалавек. Я яго хутка выкіну...»

Які быў далейшы лёс гэтага «праціўнага чалавека»?

Ілья Вараб'ёў служыў у браняносіц «Адмірал Ушакоў», якім камандаваў Уладзімір Мікалаевіч Міхалюк-Маклай — брат слаўнага рускага падарожніка Мікалая Мікалаевіча Міхалюк-Маклая. У няроўным баі з японцамі карабель быў патоплены, і ўсё яго акіжаў лічыцца загінуўшым. Ці сапраўды памёр матрос Вараб'ёў шэсць гады пазней у Японскім моры на кораблі матраса і быў захоронены японцамі ў палон, дзе правёў каля дзесяці месяцаў.

Вярнуўшыся на Радзіму, Ілья Вараб'ёў пад уплывам рэвалюцыйна настроеных рабочых актываў ўключыўся ў падпольную работу. Ён узяўся за рэвалюцыю, у гады грамадзянскай вайны, біўся з калчакіўцамі і дзянікінцамі.

А калі адгрэмелі ваенныя навальнікі і маладая Савецкая рэспубліка пачала аднаўляць разбураную гаспадарку, Ілья Вараб'ёў прыехаў на Уфу. Быў паліткам, потым салдаватам. Ва ўмовах башкірскага клімату настойліва вывадыў ён новыя гатункі пладовых дрэў і нават вятручнік вінаград і баваюну. На Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі быў узнагароджаны залатым медалем і дыпламам першай ступені.

Днямі Ілья Рыгоровіч Вараб'ёў споўнілася 87 год. Павіншаваў яго з днём нарадзіння прыйшлі шматлікі сябры і таварышы. Ілья Рыгоровіч ціпла сустракаў кожнага, расказаў, як служыў на флоте, як ваяваў, паказваў кнігу «Пусіма» з надпісам аўтара: «Герою гэтай кніжкі, Ілья Рыгоровіч Вараб'ёў, на ўспаміны. Жнівень 1940 года».

Мікалай САМОХІН. (АДН).

СТВОРЕНА СЕКЦЫЯ КІНАКРЫТЫКІ

Павышэнне ўзроваў кінакрытыкі, абмеркаванне кінафільмаў, вывучэнне вядучай гледачоў — такія задачы ставіць перад сабой секцыя кінакрытыкі, створаная пры Саюзе кінематграфістаў БССР. Секцыя будзе менавіта асновай для стварэння кінакритыкі ў нашым мастацтвазнаўстве. Устаючыя сход новай секцыі адбыўся 18 настрывіна ў Доме мастацтва. Старшынёй секцыі абраны кандыдат мастацтвазнаўства А. Краснін, сакратаром — В. Няча.

У МІНСКУ ГОСЦІ

У Мінску госціца са-кратар Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польскай Народнай Рэспубліцы Уладзімір Юзюк.

Днямі ён наведаў Саюз пісьменнікаў, дзе меў сустрэчку з сучаснай групай беларускіх празаікаў і паэтаў. Уладзімір Юзюк расказаў нашым літаратарам аб рабоце Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польскай, аб яго дзейнасці ў культурна-адукацыйнай галіне, аб маладых літаратурных сілах, якія групуюцца вакол Беларускага штотдзёна «Беларускія пісьменнікі» гаварыў аб адбыццях кашэй літаратурна-апошнія гады, дзяліліся імямі і ідэямі.

УСМЕШКІ НАШЫХ СЯБРОў

Анатоль ПАЦЯМКОўСКІ.

АМБІЦЫЯ

Увайшоўшы ў «Накос», я ўбачыў групу знаёмых і ня знаёмых за сталікай і нешта горага а-мрыкоўвалі.

— Гэтага я зусім не разумею, — сказаў паэт Кошан. Чаму ў спісе акадэмія Раслінец? Якія крытэрыі абавязковыя гэтым грамадзянам? Чаму няма «Славаўнік»? Чаму не ўключаны Браткіўч? — Або, напрыклад, тату — умяшчаўся андэр Ванашанскі? — Хто такі Раслінец як паэт? Кошан пачаўшы пачынаць.

— Насроднасць, — сказаў кампазітар Пацямкоўскі.

— І такія ўключаныя ў спіс, — засмучыўся спявак Рэзніч. — Сапраўды талент і папулярнасць — дзве розныя рэчы. У Раслінека таліная папулярнасць.

— Або знаёмства — падказаў андэр Бушан. — Калі ў спісе няма мяне, няма калегі Вячаслававіча, а ёсць Мамрат, дык усё гэтаму аферу наогул чыняць успрымаць сур'езна. Павінен сказаць, што мяне гэта нават не пакрыўдзіла.

— У цябе шчаслівы характар, — уздыкнуў нехта. — Учора я бачыў Красновіча. Ён проста ў роліца. Літаратура ўсё гэта трэсца ад зілосці.

— А кампазітары? — спытаў толькі Фуня Спючак. — Паводліва кампазітар Пацямкоўскі. Прашу мяне праняліва вразумець, але што Фуня запісаў? Некалькі мелодый скампіляваў? Я атрымаў на фестывалі ў Жэніне тры дыпламы, а ча-ча Фуня пад назвай «Учора цябе я бачыў у гарахоўным паліто» прайшла без ападысменту?

— Хто цяпер носіць гарахоўныя паліто, — п'ездзілі зазначыла Капаліцкая.

— Фуня сапраўды ідзе, — агадзіўся кампазітар Пацямкоўскі.

— А ў спісе ёсць, — з'яўдзіўся андэр Ванашанскі.

Выкарыстаўшы мінуў чыны, я спытаў: — Гаворка ідзе аб праміжках?

— Не, — адказаў паэт Кошан. — У друку апублікаваны спіс выдатных даруў. Я хачу пачаць спіс акадэмія і літаратару, якіх хачела абраваць банда жулікаў, арыштваная міліцыя.

— Есцьце нас гэты спіс? — абядава спытаў. — Цікава спытаць.

— Есць, — з задалаваннем вымавіў Кошан. — Дзе там няма.

Я адчуў сябе ніякавата.

Пераклад з польскай.

Літаратура і Мастацтва

Патіца, 21 настрывіна 1966 г.

ПЕСНЮ ЗАБІШЬ НЕЛЬГА...

НУЛЯМЕТНАЯ чарга, другая, трэцяя. Выбіты шыбы дзверы — рашата. Стралілі ў дом, дзе жыў песня.

Стралілі ў песню... Гэта здарылася на ўсходняй Бузнас-Айрэса. З вокнаў невялікага дома чулася песня. Яе славаў малады, гарачы голас. Гэта была песня пра каханне хлопца да дзюльчыні, пра каханне, якому не суджана злучыць два сэрца, якія імкнуцца адно да аднаго, бо ён бедны, а яна багатая, і ён не можа ўзяць яе за жонку.

— Я назваў гэтую песню «Не дазваляй ёй пакідаць», — расказаў папулярны амерыканскі спявак і кінаакцёр Дзін Рід, які жыве ў Аргенціне і гаспадарыць цылер у Савецкім Саюзе. — Калі мне было шнаццацца, а ёй пянаццацца, бацькі маёй дзюльчыні — бацька людзі — забаранілі нам сустракацца: бо я быў усюго толькі хлопцам з рана. «Не дазваляй ёй пакідаць» — першая напісаная мною песня.

Цылер Дзін Рід 28 год. Ён паэт, кампазітар і выканаўца многіх песень: лірычных і палітычных, джазавых і сімфанічных.

— Я лічу, што спявак не мае права гандляваць сваім голасам. Голас спявака — гэта яго сумленне. Нельга спяваць адным голасам, калі б унікальнымі былі твае галасавыя звязкі. Песня нараджаецца ў сэрцы і з сэрца павіна выхадзіць.

Такое мастацкае крэда Дзін Рід. Але ён верны яму. У песнях, якія ён выконвае ў Савецкай краіне, Дзін Рід — пачытоны сын і мудры бацька, адважны каўбой (ён і сапраўды быў прафесіянальным аб'яцкім

растае быць грамадзянінам, ён перастае быць мастаком.

Невыпадкова ў нас у краіне Рід назваў «тон-сінгерам» — «цудоўным спяваком» у адрозненне ад «пап-сінгера», што азначае «папулярны, які выконвае папулярныя, лёгкія песні». Але «пап» на-англійска азначае «началь», што хутка, нечакана ўзнікае і не пакідае следы, як бурбалка ў газіроўнай вадзе.

Дзін Рід, які многія выканаўчыя песні такога жанру — у яго ў праграме ёсць і «шэйк», і «твіст», і «рок-н-рол», — мог бы лёгка пераступіць мяжу пошчасці і стаць яшчэ адным Элісам Прэслі.

Але пераонанасць Рыда-артыста, Рыда-грамадзяніна не дазваляе яму зрэбіць гэта.

Рід некалькі год назад выехаў з ЗША. Чаму?

— Любіў падарожнічаць, любіў рамяцьку, прэры. Паўднёвая Амерыка спадбалала мяне сваёй непасрэднасцю, эмацыянальнасцю. Калі цябе любіць там, ты павінен паціць любоўю. Цылер жыве ў Аргенціне, больш правільна, там наш дом.

— Ну, а ЗША, — пытаюся я ў Дзіна, — як вы ставіцеся да вашай радзімы?

— Я, вядома, люблю сваю краіну. Але ў той жа час мне ніколі не было ўласцева паціць фантазіям. Я — грамадзянін ЗША і пачуць не збіраюся мяняць грамадзянства. Я хачу паміць у барацьбе негрыцкага народа за грамадзянскія правы, хачу, каб амерыканцы зразумелі, што нешчы не маюць права забіваць этнасічных хлопцаў. Забіваць наогул — дрэнна. Але ж хлопцы з арміі вывазвалі ў сябе дома. І забіваюць яны дзеля таго, каб вызаліць сваю зямлю. Паў-

тарако, забіваюць дрэнна як тым, так і другім. Але тут важны матыў. Робін Гуд таксама рабаваў і забіваў. Але ён рабаў і гэта на карысць беднака, якім аддаваў золата багатых. Ёсць таму я лічу, што амерыканскім салдатам няма чаго рабіць у В'етнаме і яны павіны вярнуцца назад. Мая радзіма — ЗША — моцная. Але гэта не дае нам права быць сусветным жандармам.

І калі са сцяны існуючага поўнага горах і гневу словы песні Рыда?

— Чо ж? Опята барабамы б'юць? А солдаты? Опята поют? І опята на земле она? Да! Опята ты ідэш? І опята прычытае уміраць, і опята на земле воіна! І опята врут опята, Чтоб оружье лочей скупать.

асабліва моцна адчувае спявака не проста як эстраднага артыста, але як грамадзяніна. Грамадзянін сваёй краіны — ЗША, лёс якога глыбока крае яго.

— Я прысягаю вядомы негрыцкаму духу гнін «Эрыху», у якім быў рабаў чэрпалі сілу і натхненне на кожны новы дзень звышчалавечай працы, негрыцкаму народу мець права, які змагаецца за свае грамадзянскія правы.

Тэма выхавання чалавека новага, шчаслівага і справядлівага грамадства пранімае напісаную Дзінам Рыдам напісаў за адзін вечар, залезшы ад радасці на дах свайго дома ў Аргенціне, калі даведзеся ад сваёй жонкі Патрыцыі, што будзе бацькам.

— Пазней мы страцілі сына, — расказае Дзін, — але я думаю, што

любы бацька, пасадзіўшы на калені свайго сынычка, можа спець яму:

Хочу, чтоб узнал ты, как тута тыха,
Как речка порою бывает суха,
Хочу, чтоб ты правды погробовал ты
От стиха — от стиха — от стиха —

И правду узнал!
Хочу, чтоб узнал ты, как жонка
Людей
Вылае похоней, раз люди в беде,
А в наядной душе — больше света,
чем зла,
Хочу, чтоб ты знал!
Хочу, чтоб знал ты, как войны
отрадишь,
Как матери плачут, когда погубят
сыны,
А жизнь — не игра, и эпоха —
грозна,
Хочу, чтоб узнал ты, когда
подрастешь,
Как мать и отец невидимыми
И сыну отбою смотрели в глаза,
Хочу, чтоб ты знал!

Песня змяняе песню, за сумна-лірычнай «Не дазваляй ёй пакідаць» ідзе вогненны «Шэйк», за анты-а-мій «Вайна працягваецца» — радасная юрэйская народная песня ўра-дэаю «Хава Нагіла».

Нязнама, калі канчэюцца канцэрты Дзіна Рыда і якіх выхавання за-слоня, ён доўга не пакідае сцяны: сотні рук, маладых і старых, працягваюць яму праграмы, каб атрымаць аўто-граф. Але гэта не простае пакленне не эстраднаму куміру. Калі я першы раз убачыў лісты праграм, якія напыхаліся, яны мімавольна нагадалі мне галубоў міру і дружбы ў лёце.

І стомлены пасля выступлення Рід старанна піша ў кожнай праграме «Мір і шчасце ў вашым жыцці. Ваш сябра Дзін Рід».

Пажадваем і яму шчасця і міру, каб маёй гучалі яго песні пра каханне і барацьбу.

Міхаіл БРУК. (АДН).

ПЕСНІ ГОР

Дзесяць дзён у Беларусі гучалі песні і танцы Паўночнага Каўказа. Іх прывезлі артысты Чэчна-Інгускага ансамбля песні і танца. Створаны ў 1939 годзе з удзелам мастацкай самалейнасці, ансамбль выраў у вядомы прафесійны «калектыў».

За апошнія гады ансамбль падрыхтаваў шэсць канцэртных праграм. З імі пазнаміліся гледачы Украіны, Паволжы, Ленінградскай і Архангельскай абласцей, Сібіры, Урала. У Беларусі майстры мастацтва Чэчна-Інгусцы выступалі ўпершыню.

З поспехам прыйшлі канцэрты ансамбля на Гомельшчыне, Віцебшчыне, Магілёўшчыне, у сталіцы рэспублікі. У адным з гарнізонаў БВА госці выступілі з вялікім шэфскім канцэртам.

Я. МАЛЫ.

НА БЛІКІТНЫХ ЭКРАНАХ АМЕРЫКІ

Уся справа была ў сабану. Нават не ў сабану, а ў яго блоках. Блокі былі намынены моцным супрацьдэмаг. Толькі яны адно маглі нейтралізаваць і завадыма амерыканскіх спецаў, якія праграму знішчаюць, і многімі мала, услы свету. Вірусам і зачэмаў усатым таўстун, які прывабліваў салідным нумарам вядомых вучоных да сабе ў лабараторыю.

Навошта яму сабратзілі знішчаць свет? Напэўна, для вострыні адукацыя. А хутчэй за ўсё дзеля таго, каб даць работу агентам «АННЛ», выведзенага амерыканскай спецаў, якія праграму знішчаюць, і многімі мала, услы свету. Вірусам і зачэмаў усатым таўстун, які прывабліваў салідным нумарам вядомых вучоных да сабе ў лабараторыю.

Цікава гісторыя Але па амерыканскім тэлебачанні можна убачыць і не таное. Гэта «Гісторыя і праўды сабакам» — першая ў расачатай гэтай вясенні серыі «Дзюльчына» з «АННЛ». Гэты быў толькі «Чалавек з «АННЛ». У новым тэлевізійным сезоне дзюльчына і «Эй-бі-Эс» дапоўнілі яго яшчэ і дзюльчына. Зрашты дзюльчына шпінёна — гэта ноль больш піаніта. Тым больш, што канкурэнты з кампаніі «Сі-бі-Эс» ужо даўно мямнушаю «Хані Уз».

Былае, што прыгоды шпінёна і контршпінёна набываюць надворную палітычную афарбоўку. Ёсць у двух словах сюжэтная лінія адной перадачы з серыі «Я шпінёна». Савецкі касмазат «Кольца ў Мексіку ў джунглі, да індыянаў і стаючыца ў іх, ні многімі мала, богам. Яго знаходзіць савецкі агент і прабувае вярнуцца на Радзіму.

Ці азначае, што гэтым вычэрпаецца дзейнасць амерыканскага тэлебачання? Зусім не. Апроч боеі і забойстваў, можна убачыць пусція, іншы раз забавныя сабакі — першая ў расачатай праграме чалавек — сабану, спартыўныя рэпартажы. Былі чытышы расклад перадач, можна ўключыць тэлевізар тады, калі ідуць рэпартажы з Паўднёвага В'етнама, якія іншы раз выкарыстоўваюць амерыканскія злучэнцы супраць народа гэтай краіны. Можна паглядзець залупскі амерыканскі ракет з дэманстрацыяй, што гаспадарыцца проста з на-мадаро на мысе Кенэдзі ў Нью-Йорку па канале 13 — ён належыць гаспадару марыні, а не прыватным кампанія — можна паглядзець са старым і сучасным вывучэннем мастацтвам Амерыкі, з танцамі і песнямі ЗША і іншых краін.

Былае, хоць і рэдка, што на тэлебачанні прапачаўшыся ў пачатку, яны прыядаюцца ў ЗША, — Еўтанасія, Вячаслаў. Аднойчы паказалі савецкі фільм «Чалавек-амфібія». Зрэдку можна паціць і выдатны джазавы аркестры дэна Элінтана, Маунта Бейсі, Бена Гуамана, сучасна вядомых джазавых спявакоў Луі Армстронга, Эл Філдзінгара, Фрэнка Сінатра.

Але «які там атрымаўся, што імяна ў тыя гады, калі амерыканцы спяваць ля тэлевізараў — з 7.30 да 11 вечара, — зран забіты злучэнствамі. Прадзюсер фільма «Чалавек-нажан» Уільям Дабэр з гараччу і чынізмам піша ў брашуры з тэлепраграмамі, што выдзецца газетай «Уорлд джорнэл трыбун»: «Я б не жадаў нічога іншага, як убачыць тэлебачанне гаспадарыцца запоўненым аскасаваным перадачамі. Але я не магу заплюшчыць вочы на тое, што выйшэ за нас. Мы распа-чавецца за высокую папулярнасцю, шырокае распаўсюджанне перадач, за высокі прыбыткі. Дзюльчына глядзец проста — гэта імяна тое, што мы робім. Нельга сказаць, каб мы былі вымушаны гэта рабіць, але так мы робім. І няма чаго нам саромецца».

Юры РЯМАНЦОВ, карэспандант ТАСС.

ТАВАРЫШЫ ПАПІСЧЫКІ!

ПРАДПРЫЕМТВА СУВЯЗІ І «САЮЗДРУКУ» ПРЫМАЮЦЬ ПАПІСКУ НА ЧАСОПІС

«БЕЛАРУСЬ»

«Беларусь» — ілюстраваны грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс, разлічаны на шырокае кола чытачоў. На яго старонках вы знойдзеце новыя літаратурныя творы беларускіх пісьменнікаў, нарысы і рэпартажы з новабудуючай рэспублікі, з калгасу і саўгасу, прадрывстваў, школ, навуковых і культурных устаноў. Часопіс вядзе старонкі: «Прырода і чалавек», «Дзе дама, дзе сям'я», «Два перады хатнім гаспадыням, друкуе новыя моды, змяшчае разнастайную цікавую інфармацыю і ілюстрацыі.

«Саюздруку» Міністэрства сувязі БССР.

Калектыў работнікаў Камітэта па друку пры Саюзе Міністэрства БССР з глыбокім жахам паводзіла аб смерці дырэктара выдавецтва «Ураджай» Мікалая Дзмітрыяча ПУЗІНАВА, які памёр пасля цяжкай працы ў хваробы, і выказвае плачывае смуткі і больчына.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАСХЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, Г. М. БУРАКІН, А. І. БУТАКОВ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, Т. А. ДУБКОВА, Г. М. ЗАГАРОДНІ, В. УЛ. ІВАШЫН, А. М. КАШКУРЭВІЧ, В. Б. ЛАДЫГІНА, П. М. МАКАЛ, А. Н. МАРКІНОВІЧ, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), І. А. САНКОВА, З. Ф. СТОМА, М. Г. ТАЧОФ, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: прыёмны рэдакцыі — 3-24-61, на-меснік галоўнага рэдактара — 3-25-25, адназначна скартара — 3-44-04, адрэса літаратуры — 3-21-53, адрэса тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, адрэса вывучэння мастацтва, архи-тэктурны і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, адрэса публіцыстыкі — 3-22-04, адрэса інфармацыі — 3-44-04, карэспанданцкага пункта ў Гомелі — 2-70-83, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-97-44.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 08001

Георгій ЧАДДАРА. У літаратурным лесу. Сячы толькі маладыя. Так лёгчы!

Мірка БЕХАР. У вусі кісічыхіх хуткасей.